

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д-р Цветан Георгиев Цветков; Университет за национално и световно стопанство, катедра „Национална и регионална сигурност“; Научна специалност Икономика и управление (Иновации и управление на инвестициите в отбраната и сигурността)*

Относно: **дисертационен труд за присъждане на научна степен**
„доктор на науките“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *доц. д-р Ирена Николова Маркова, УНСС*

Тема на дисертационния труд: *Застраховане на екологични рискове в корпоративна сигурност на индустриалното предприятие*

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 501/01.03.2023 г. на Зам. Ректора по НИД и МС на УНСС

1. Информация за дисертанта

Дисертантът е представила за обсъждане дисертационния си труд в катедра „Национална и регионална сигурност“/факултет Икономика на инфраструктурата на УНСС съгласно чл. 39 от ППЗРАСРБ. Разкриването на процедурата по защита на дисертационния труд е извършено на основание решение на КС (Протокол № 6/21.02.2023 г. и Решение на ФС (Протокол № 35/28.02.2023 г.

Доц. Маркова е придобила висшето си образование във ВФСИ „Д. А. Ценов“ – Свищов, специалност „Финанси и кредит“ през 1991 г. Преподава в ВФСИ „Д. А. Ценов“ – Свищов, Висше училище по застраховане и финанси – София, Университет за национално и световно

стопанство, както и в Средно училище „Цветан Радославов” – Свищов. Притежава богат практически опит. Независим член е на Управителния съвет на ЗД „МФГ Инс“ ЕАД и на Надзорния съвет на UVB-MetLife Insurance Company. Участва в работни група от експерти за подпомагане и консултиране на Европейската комисия. Член е на множество професионални асоциации, както и на Редакционни колегии на списания и по издаване на учебници и учебни помагала. Доктор е по икономика от 2000 г. и е доцент от 2006 г. Притежава международен сертификат за вътрешен одитор на системи за управление на качеството от International Register of Certificated Auditors (IRCA), Intertek Moody Ltd.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е с общ обем 362 страници, от които 318 страници основен текст. Състои се от увод, четири глави с различен брой точки във всяка от тях, заключение, осем приложения, списък на схеми, таблици и фигури, списък на съкращенията, списък с литература, справка за приносите в дисертационния труд, списък с публикации по темата на дисертационния труд и декларация за оригиналност на дисертационния труд. Съдържа 24 схеми, 21 таблици и 31 фигури.

Избраната от автора тема е безспорно актуална както в дългосрочен, така и в краткосрочен план. В дългосрочен план актуалността се определя от необходимостта за въвеждане на нови нетрадиционни комбинации от методи за справяне с различни видове риск, в това число и с екологичните рискове. В краткосрочен план актуалността се определя от спецификата на рисковата среда в регионален и световен план. Актуалността е много добре обоснована от автора в увода на нейния труд. В основата на тази обосновка са поставени девет фактора, които оказват влияние върху развитието на застраховането на екологични рискове на националния

застрахователен пазар.

Декларираната цел на труда е да се идентифицират нагласите, бариерите и перспективите пред застрахователните дружества във връзка с покриването на екологичните рискове, както и да се изведат ефектите на застраховането на екологични рискове за юридическите лица, респективно да се обоснове значението на застрахователните услуги и продукти за повишаване на корпоративната сигурност в индустриалните предприятия. Считаю, че целта е много ясно и прецизно формулирана и е постигната в хода на изследването.

За обект на изследване е избрано застраховането на екологични рискове като инструмент за повишаване на корпоративната сигурност в индустриалното предприятие, а за предмет – теоретичните и приложните аспекти на застраховането на екологични рискове в контекста на корпоративния риск мениджмънт и тяхното отражение върху търсенето и предлагането на застрахователни продукти.

Основната изследователска теза е, че съществуват възможности за повишаване на корпоративната сигурност в индустриалното предприятие чрез включване на застраховането на екологичните рискове в корпоративния риск мениджмънт на индустриалното предприятие. Тезата е доказана чрез доказване на пет подтези.

Авторът демонстрира отлично познаване на наличната научна литература по всички изследвани от нея научни области. Притежава дългогодишен практически и изследователски опит в тези области, което ѝ е помогнало да навлезе в дълбочина на проблематиката в своите анализи.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Трудът е изграден въз основа на следната логика. Първоначално се изследва организационно-правната и икономическата основа на

застраховането на екологични рискове в България. Основните акценти в тази част от изследването са поставени върху: спецификата на екологичния риск в застраховането, застраховането на екологични рискове в системата от механизми за управление и като елемент от екологичната политика на страната, социално-икономическа същност на застраховането на екологични рискове и застраховането на отговорността срещу замърсяване на околната среда.

Втората глава е наименувана Екологичното застраховане в риск мениджмънта на индустриалните предприятия. Тук акцентите са както следва: същност на управлението на екологичния риск в предприятията с опасно производство, особености на екологичното застраховане в предприятията с опасно производство, социално-икономически и организационно-правни затрудняващи фактори при застраховането на екологични рискове с техногенен характер.

В третата глава се търси мястото на екологичното застраховане в корпоративната сигурност и риск мениджмънта на предприятията от химическата индустрия. Основните моменти в тази глава са както следва: същност и особености на корпоративната сигурност в химическата индустрия, специфика и възможности на екологичното застраховане за повишаване на корпоративната сигурност в химическата индустрия. Важен изследователски момент е анализът на резултатите от анкетно проучване на търсенето на сигурност чрез екологично застраховане от предприятия в химическата индустрия на националния застрахователен пазар.

Четвърта глава е насочена към идентифициране на предизвикателствата и перспективите за развитие на застраховането на екологични рискове в България. По същество в тази глава продължава изясняването на някои понятия, като андеррайтинг, застрахователен одит и тероризъм. Трябва да се отбележат два силни изследователски елемента.

Първият е анализът на чуждия опит и добрите практики в полза на застрахователните дружества по отношение на застраховането на екологични рискове с техногенен и обществен характер. Анализът е задълбочен и в резултат са направени много ценни изводи, приложими за практиката на България. Вторият момент е анкетно проучване насочено към изучаване на предлагане на сигурност чрез екологичното застраховане на националния застрахователен пазар. Проучването също е много аналитично и води до ценни изводи. Не на последно място роля в изследователската логика има направеният статистически анализ на взаимовръзката между премийните приходи от застраховане „Обща гражданска отговорност“ и застраховане на отговорността срещу замърсяване на околната среда.

В резултат от проучванията в заключението на дисертационния труд са формулирани поредица от препоръки, които ще бъдат много полезни за бизнес теорията и практика.

Считам, че съществен резултат с приносен характер от изследването са предложенията за направления за бъдещи научни изследвания, които заслужават допълнителни усилия и изискват по-нататъшни проучвания и анализи, намерили място в заключението на труда.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В края на изследването са формулирани пет научни и пет научно приложни приноса. Считам, че приносите са ясно формулирани и са постигнати в изследването.

Всички приноси са значими, но по мое мнение най-значими от теоретична и практическа гледна точка са: 3. Изяснени са характеристиките на застраховането на екологичните рискове като източник за финансиране на екологичната политика на България. 5. Изведени и обосновани са ефектите на екологичното застраховане за

повишаване на корпоративната сигурност на индустриалното предприятие. 9. Обоснована е необходимостта от иновации в продуктовата политика на застрахователите, специализирани в екологичното застраховане, като акцентът в дисертацията е поставен върху застраховането на отговорността срещу замърсяване на околната среда и застраховането срещу тероризъм. 10. Изведени са конкретни предложения от концептуално и методологично естество при застраховането на екологични рискове, свързани с усъвършенстване дейността на застрахователните дружества по отношение на андеррайтинга, функцията по одита и застрахователното законодателство.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По дисертационния труд авторът представя общо 18 публикации – една монография, две студии на английски език, 11 статии на български и английски език и четири научни доклада на български и английски език.

Всички публикации са по темата на дисертационния труд и отразяват важни моменти от него. Считаю, че в резултат от публикациите идеите на дисертационния труд са получили достатъчно отражение в научната литература.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем 75 стандартни страници. В него се представя обща характеристика на дисертационния труд (актуалност, обект, предмет, теза, цел, задачи, ограничения, теоретична и методологична основа на изследването и други). Представя се структурата и съдържанието на дисертационния труд. Представена е справка за приносите, списък с публикации по темата на дисертационния труд и декларация за оригиналност.

Считаю, че авторефератът дава ясна представа за целите, обекта,

предмета, логиката, инструментариума, съдържанието, резултатите от изследването и препоръките, които са изведени в резултат от изследването.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Авторът много прецизно и професионално е отразила всички коментари и препоръки, формулирани при многократните обсъждания на дисертационния труд в катедра „Национална и регионална сигурност“. Поради това нямам съществени критични бележки, освен някои много дребни технически бележки, които неминуемо са налице при толкова обемен материал.

В изследването са направени подробни и професионални анализи на основните проблеми при застраховане на екологичните рискове при осигуряване на корпоративната сигурност на индустриалните предприятия. Препоръчвам на автора в бъдещите си публикации да предложи едно систематизиране на съществуващите проблеми в споменатата област, като по възможност ги подреди по приоритет за бизнеса и за обществото. Това би дало допълнителна индикация относно направленията за бъдещи изследвания в областта.

В труда много задълбочено, въз основа на анализ на емпирични данни са изследвани търсенето и предлагането на сигурност чрез екологично застраховане. Препоръчвам на автора в свои бъдещи изследвания да направи съпоставителен анализ на търсенето и на предлагането. Вероятно от такова изследване ще могат да се изведат много съществени заключения.

8. Заключение

Рецензираният труд е резултат от много задълбочен, системен и продължителен труд. Съдържа теоретични обобщения и решения на

големи научни и научно-приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката. Трудът отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане.

Като отчитам значимите научни постижения, силните страни на труда и характерът на препоръките, които са ориентирани основно към бъдещата работа на автора, му давам категорична положителна оценка. Препоръчвам на уважаемото Научно жури да приеме труда като отговарящ на изискванията за успешна защита и да присъди на доц. д-р Ирена Николова Маркова научната степен „доктор на науките” по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (отбрана и сигурност).

20.04.2023 г. / гр. София

Подпис:

.....

REVIEW

By: *Associate Professor Tsvetan Georgiev Tsvetkov, Ph.D., University of National and World Economy, Scientific Specialty of Economics and Management (Innovations and Management of Investments in Defense and Security)*

Regarding: *Dissertation for awarding an educational and scientific degree “Doctor of Science” in a professional field 3.8. Economy, scientific specialty “Economics and Management (Defense and Security)” at the University of National and World Economy.*

Author of the dissertation: *Assoc. Prof. Irena Nikolova Markova, PhD, University of National and World Economy*

Dissertation title: *Environmental Risks Insurance in the Corporate Security of the Industrial Enterprise*

Foundation for presenting the Review: participation in the scientific jury for the defense of the dissertation according to Order № 501 / 01.03.2023 of the Vice-Rector for Research and International Cooperation of UNWE.

1. Information about the D.Sc. candidate

The D.Sc. candidate presented her dissertation work for discussion at the Department of “National and Regional Security”, Faculty of Economics of Infrastructure of UNWE, according to Art. 39 of Regulations for implementation of the Law on academic staff in the Republic of Bulgaria. The disclosure of the procedure for the defense of the dissertation was carried out

based on a decision of the Department Council (Protocol No. 6/21.02.2023) and a Decision of the Faculty Council (Protocol No. 35/28.02.2023).

Assoc. Prof. Markova obtained her higher education at VFSI "D. A. Tsenov" – Svishtov, specialty “Finance and credit” in 1991. She teaches at VFSI "D. A. Tsenov" - Svishtov, Higher School of Insurance and Finance – Sofia, University of National and World Economy, as well as at “Tsvetan Radoslavov” Secondary School – Svishtov. She has extensive practical experience. She is an independent member of the Management Board of ZD "MFG Ins" EAD and of the Supervisory Board of UBB-MetLife Insurance Company. Participates in a working group of experts for support and consultation of the European Commission. She is a member of numerous professional associations, as well as Editorial Boards of journals and publishing textbooks. She has a Ph.D. in economics since 2000 and has been an associate professor since 2006. She holds an international certificate as an internal auditor of quality management systems from the International Register of Certificated Auditors (IRCA), Intertek Moody Ltd.

2. General characteristics of the presented dissertation

The dissertation submitted for review has a total volume of 362 pages, of which 318 pages are the main text. It consists of an introduction, four chapters with a different number of paragraphs in each of them, a conclusion, eight appendices, a list of diagrams, tables, and figures, a list of abbreviations, a list of references, a reference to the contributions in the dissertation, a list of publications on the topic of the dissertation and declaration of originality of the dissertation. Contains 24 diagrams, 21 tables, and 31 figures.

The topic chosen by the author is undeniably important both in the long term and in the short term. In the long term, relevance is determined by the need to introduce new non-traditional combinations of methods to deal with different types of risk, including environmental risks. In the short term,

relevance is determined by the specifics of the risk environment regionally and globally. The relevance is very well justified by the author in the introduction of her work. At the base of this rationale are nine factors that have an impact on the development of environmental risk insurance on the national insurance market.

The declared purpose of the work is to identify the attitudes, barriers and perspectives of insurance companies in relation to the coverage of environmental risks, as well as to present the effects of environmental risk insurance for legal entities, respectively to justify the importance of insurance services and products for increasing corporate security in industrial enterprises. I believe that the purpose is very clearly and precisely formulated and has been achieved during the research.

The insurance of environmental risks as a tool for increasing corporate security in the industrial enterprise was chosen as a research object, and as a subject – the theoretical and applied aspects of environmental risk insurance in the context of corporate risk management and their impact on the demand and supply of insurance products.

The main research thesis is that there are opportunities to increase corporate security in the industrial enterprise by including environmental risk insurance in the corporate risk management of the industrial enterprise. The thesis is proved by proving five subtheses.

The author demonstrates an excellent knowledge of the available scientific literature in all the scientific areas she investigated. She has many years of practical and research experience in these areas, which helped her to go deep into the issues in her analyses.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

The work is built on the following logic. Initially, the organizational, legal, and economic basis of environmental risk insurance in Bulgaria is

investigated. The main emphasis in this part of the study is on: the specificity of environmental risk in insurance, the insurance of environmental risks in the system of management mechanisms and as an element of the country's environmental policy, the socioeconomic nature of environmental risk insurance, and liability insurance against environmental pollution.

The second chapter is called Environmental insurance in the risk management of industrial enterprises. Here the highlights are as follows: nature of environmental risk management in enterprises with hazardous production, features of environmental insurance in enterprises with hazardous production, socio-economic and organizational-legal complicating factors in the insurance of environmental risks of man-made nature.

In the third chapter, the place of environmental insurance in the corporate security and risk management of enterprises from the chemical industry is sought. The main points in this chapter are as follows: essence and features of corporate security in the chemical industry, specifics, and opportunities of environmental insurance to increase corporate security in the chemical industry. An important research point is the analysis of the survey results of the demand for security through environmental insurance by enterprises in the chemical industry on the national insurance market.

The fourth chapter is aimed at identifying the challenges and prospects for the development of environmental risk insurance in Bulgaria. Essentially, this chapter continues to clarify some concepts, such as underwriting, insurance auditing, and terrorism. Two strong research elements should be noted. The first is the analysis of foreign experience and good practices for the benefit of insurance companies in terms of insuring environmental risks of a man-made and public nature. The analysis is thorough and as a result many valuable conclusions applicable to the practice of Bulgaria have been drawn. The second point is a survey aimed at studying the provision of security through environmental insurance in the national insurance market. The study is also

very analytical and leads to valuable conclusions. Finally, the statistical analysis of the relationship between the premium income from “General civil liability” insurance and liability insurance against environmental pollution has a role in the research logic.

As a result of the studies, a series of recommendations are formulated in the conclusion of the dissertation, which will be very useful for business theory and practice.

I believe that a significant contributing result of the research is the proposals for future research directions that deserve additional efforts and require further research and analysis, found a place in the conclusion of the paper.

4. Evaluation of scientific and scientific-applied contributions

At the end of the study, five scientific and five scientific applied contributions were formulated. I believe that the contributions are clearly articulated and achieved in the research.

All contributions are substantial, but in my opinion, the most significant from a theoretical and practical point of view are: 3. The characteristics of environmental risk insurance as a source of funding for Bulgaria's environmental policy have been clarified. 5. The effects of environmental insurance on increasing the corporate security of industrial enterprises are derived and substantiated. 9. The need for innovations in the product policy of insurers specialising in environmental insurance is substantiated, with the emphasis in the dissertation being placed on environmental pollution liability insurance and terrorism insurance. 10. Concrete proposals of a conceptual and methodological nature in environmental risks insurance, related to improving the activity of insurance companies in terms of underwriting, the audit function, and insurance legislation have been made.

5. Evaluation of dissertation publications

For the dissertation, the author presents a total of 18 publications – one monograph, two studies in English, 11 articles in Bulgarian and English and four scientific papers in Bulgarian and English.

All publications are strongly connected to the topic of the dissertation and reflect important issues of it. I believe that because of the publications, the dissertation's ideas are sufficiently reflected in the scientific literature.

6. Evaluation of the abstract

The abstract has a volume of 75 standard pages. It presents a general characteristic of the dissertation (relevance, object, subject, thesis, goal, tasks, limitations, theoretical and methodological basis of the research, etc.). The structure and content of the dissertation is presented. A statement of contributions, a list of publications on the topic of the dissertation, and a statement of originality are provided.

I believe that the abstract gives a clear idea of the objectives, the object, the subject, the logic, the tools, the content, the results of the research and the recommendations that are derived as a result of the research.

7. Criticism, recommendations, and questions

The author has very precisely and professionally reflected all the comments and recommendations formulated during the repeated discussions of the dissertation in the “National and Regional Security” department. Thus I have no major criticisms to make, apart from some very minor technical notes which are inevitably present with such a large text.

In the study, detailed and professional analyzes were made of the main issues in the insurance of environmental risks in ensuring the corporate security of industrial enterprises. I recommend the author in her future publications to propose a systematization of the existing problems in the mentioned area,

ranking them by priority for business and society if possible. This would give a further indication of future research directions in the field.

The paper explores the demand and supply of security through environmental insurance in great depth, based on an analysis of empirical data. I recommend the author in her future research to make a comparative analysis of demand and supply. It is likely that many important conclusions can be drawn from such a study.

8. Conclusion

The reviewed work is a result of very thorough, systematic, and prolonged work. It contains theoretical summaries and solutions to major scientific and scientific-applied problems that correspond to contemporary achievements and represent a significant and original contribution to science. The work meets all the requirements of the Law on academic staff in the Republic of Bulgaria and the Regulations for its implementation.

Considering the significant scientific achievements, the strengths of the work and the nature of the recommendations, which are mainly oriented towards the future work of the author, I give it a definite positive assessment. I recommend to the respected Scientific Jury to accept the work as meeting the requirements for a successful defense and to award Associate Professor Dr. Irena Nikolova Markova the scientific degree “Doctor of Science” in professional field 3.8. Economy, scientific specialty “Economics and Management (Defense and Security)”.

20.04.2023 г. / Sofia

Reviewer:

.....